

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ТУРИЗМУ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF THE MANAGEMENT OF THE TOURISM SPHERE

Маховка В.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри туризму та адміністрування,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка

Лобач Л.В.

студентка,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка

У статті визначено, що туристична сфера є одним з основних складників соціально-економічного розвитку держави. Розглянуто основні аспекти управління сферою туризму в Україні в сучасних умовах. Визначено сутність поняття «державна туристична політика». Визначено роль та основні аспекти туристичної державної політики як комплекс методів управління туристичною сферою.

Ключові слова: управління, туризм, туристична сфера, туристична індустрія, туристична політика.

В статье определено, что туристическая сфера является одной из основных составляющих социально-экономического развития государства. Рассмотрены основные аспекты управления сферой туризма в Украине в современных условиях. Определена сущность понятия «государственная туристическая политика». Определены роль и основные аспекты туристической государственной политики как комплекса методов управления туристической сферой.

Ключевые слова: управление, туризм, туристическая сфера, туристическая индустрия, туристическая политика.

The article determines that the tourism sector is one of the main components of the socio-economical development of the state. The main aspects of management of the tourism sphere in Ukraine in the modern conditions are considered. The essence of the concept «state tourism policy» is determined. The role and main aspects of the tourist state policy as a complex of methods of management of tourism sphere are determined.

Keywords: management, tourism, tourist area, tourism industry, tourism policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах євроінтеграційних процесів, економічного розвитку України та децентралізації регіонів актуалізуються питання підвищення їх економічної активності. Туризм є однією з ключових сфер економіки, що створюватиме передумови для підвищення соціально-економічних показників розвитку регіонів. Проте існує нагальна необхідність ц вдосконаленні управління туризмом, формуванні ефективної державної туристичної політики, яка враховуватиме інтереси всіх зацікавлених сторін та дасть змогу раціонально використовувати наявний ресурсний потенціал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Дослідженню

теоретичних та практичних аспектів управління сферою туризму присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких: Л.М. Донченко, К.В. Жадько, С.Г. Захарова, А.Х. Іляшенко, Є.В. Козловський, О.А. Мельниченко, Н.І. Остап'юк та ін.

Незважаючи на велику кількість учених, які працювали над дослідженням процесу управління підприємствами сфери туризму, залишаються актуальними питання вдосконалення державної туристичної політики в Україні та існує потреба зосередити увагу на деяких важливих сучасних аспектах.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті полягає в обґрунтуванні управління сферою туризму, а також у розгляді основних проблем, пов'язаних з управлінням підприємствами сфери туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Туристична сфера в сучасних умовах має досить високий потенціал розвитку та значні темпи зростання. Інтеграційні процеси та політика відкриття кордонів сприяють збільшенню туристичних потоків та зростанню попиту на різноманітні види туристичних послуг. Але існує низка проблем, які гальмують розвиток, основні з них: недосконалість нормативно-правової бази, відсутність єдиного державного регулюючого апарату та проблематика управління туристичною сферою.

У теоретичному та практичному сенсах «управління» являє собою цілеспрямований вплив суб'єкта управління на об'єкт управління. Суб'єктом управління сферою туризму є державні органи влади, а об'єктом – туристичні підприємства (туристичні агенти та оператори), а також інші підприємства та організації, що беруть участь у формуванні туристичного продукту, обслуговуванні та задоволенні потреб туристів.

Практика показує, що розвиток туризму прямо пропорційно залежить від ефективності управління даною сферою на різних рівнях та рівнем підтримки з боку держави. Це також зумовлюється тим, що сфера туризму акумулює в собі ще й інші галузі економіки. Туристична індустрія являє собою сукупність різних суб'єктів туристичної діяльності (готелі, туристичні комплекси, кемпінги, мотелі, пансіонати, підприємства харчування, транспорту, заклади культури, спорту тощо), які забезпечують прийом, обслуговування та перевезення туристів [5]. Туристична індустрія для економіки будь-якої країни має велике значення, оскільки дасть змогу збільшити надходження до державного бюджету, створити додаткові робочі місця, а також підвищити імідж країни на державній арені, її інвестиційну привабливість та забезпечити соціально-економічний розвиток.

Отже, туристичну індустрію слід розглядати як одну з найголовніших галузей в господарстві. Але якщо аналізувати Україну, можна зробити висновок, що туризм знаходиться на досить низькому рівні. На країни СНД та України у цілому припадає 2% світового попиту [1]. Аналізуючи динаміку розвитку туризму в Україні за останні десятиріччя, немає сумніву в необхідності підвищення ефективності управління даною сферою. Територія України має всі передумови для розвитку туризму, а саме наявність багатих природних та рекреаційних ресурсів. Досить колоритною є культура, звичаї і традиції, які можуть зацікавити як іноземних відвідувачів, так і внутрішніх туристів. Останнім часом спостерігається деякий розвиток туристичної інфраструктури, особливо це стосується формування нових туристичних дестинацій, частково здійснюється реконструкція туристичних об'єктів та пам'яток, будуються нові заклади

розміщення та харчування, розробляються нові туристичні напрямки та маршрути. Однак, існує й низка проблем: відсутність системного підходу до управління та розвитку туризму на рівні регіонів, застаріла матеріально-технічна база закладів розміщення (готелів, пансіонатів, санаторіїв), більшість із них не відповідає міжнародним стандартам та особистим уподобанням споживачів [3].

Досвід інших країн демонструє, що розвиток туризму залежить від участі держави в її управлінні та на якому рівні сприймається дана галузь. Особливістю туризму є те, що він являє собою багатогалузевий комплекс і, як наслідок, потребує координації більше, ніж інші галузі. Варто зауважити, що в останні роки в Україні туризм почали розглядати не лише як вид організації дозвілля, відпочинку, що зумовило й відповідну зміну відношення суспільства та держави до даного сектору національної економіки. Також спостерігається активізація підприємницького сектору в розвитку туристичного бізнесу, що супроводжується відповідним розвитком підготовки спеціалізованих фахівців, а також здійснення низки наукових досліджень у сфері туризму.

Важливо зауважити, що зростання ролі туризму в суспільному житті держави, динаміка ринку туристичних послуг зумовлюють загострення конкурентної боротьби в даній галузі, тому виникає необхідність здійснення цілеспрямованого управлінського впливу на розвиток туризму, що виражається як туристична політика.

Туристична політика формується і реалізується переважно центральними органами державної влади, які формують загальні (інституційні, правові, економічні) умови розвитку туристичної діяльності в країні [9]. Туристична політика являє собою цілеспрямовану діяльність державних, суспільних і приватних структур із розроблення та реалізації методів, механізмів та інструментів впливу правового, економічного, соціального та іншого характеру для забезпечення сталого ефективного розвитку туристичного комплексу, задоволення внутрішнього та зовнішнього попиту на туристичні послуги і товари за раціонального використання наявного туристичного потенціалу [8; 10]. Також туристичну політику держави можна розглядати як систему методів, впливів і заходів соціально-економічного, правового, зовнішньополітичного, культурного й іншого характеру, яка здійснюється парламентами, урядами, державними і приватними організаціями, асоціаціями і закладами, що відповідають за туристичну діяльність, для регулювання і координації туристичної галузі, створення умов для розвитку туризму [2].

Отже, політика держави у сфері туризму передбачає розроблення та реалізацію комплексу цілеспрямованих заходів організаційно-правового, економічного та соціального спрямування,

що реалізуються відповідними інституціями на загальнодержавному та регіональному рівнях управління, основною метою якої є погодження інтересів держави, бізнес-структур та споживачів на ринку туристичних послуг.

Управлінський вплив держави через інструментарій туристичної політики спрямований не лише на туристичну галузь. Суб'єкти туристичної діяльності, заклади розміщення харчування, підприємства надають транспортні, торгівельні та інші послуги. Відповідно, туристична політика повинна враховувати діяльність усіх підприємств та організацій, які стосуються туристичного комплексу країни та беруть участь у формуванні та реалізації туристичного продукту. Виходячи із цього, державна туристична політика повинна бути спрямована на розвиток різних видів та форм туризму і, відповідно, регіонів, раціональне використання наявного туристично-рекреаційного потенціалу, туристичні об'єкти, їх використання та інформаційно-рекламне забезпечення, а також потреби і смаки споживачів туристичних послуг [4].

Для підвищення ефективності туристичної сфери економіки необхідна цілеспрямована політика. Сучасна система управління в туристичній галузі повинна охоплювати вдосконалення структури управління, реалізацію державної політики шляхом координації діяльності місцевих і центральних органів. Велике значення має вдосконалення державної статистики з урахуванням міжнародних стандартів та досвіду інших країн [5].

Сучасна туристична політика повинна бути спрямована на створення високоефективної вітчизняної туристичної індустрії, яка зможе конкурувати на міжнародному ринку. Для досягнення цієї мети потрібна низка заходів: створення нормативно-правової бази згідно з міжна-

родними стандартами, залучення інвестицій, ліцензування усіх туристичних послуг, зниження оподаткування.

Аналізуючи вищевказане, стає зрозуміло, що необхідна цілісна туристична політика в країні, спрямована саме на ці заходи та організацію взаємодії суб'єктів господарювання та державних органів влади, що дасть змогу збільшити прибуток від реалізації пропонованих туристичних послуг. На рис. 1 представлена взаємодія суб'єктів туристичної діяльності з органами державного та місцевого управління [1].

Аналіз сучасних тенденцій демонструє, що актуальним для розвитку сфери туризму України є:

- взаємодія приватних підприємств та державних органів;
- запровадження та розповсюдження модернізованих форм обслуговування туристів;
- формування спільних інвестицій як із боку держави, так і приватних підприємств;
- розроблення абсолютно нових програм для співпраці музеїв та природних об'єктів із туроператорами;
- організація державою конкурсу приватних інвестицій [6].

Важливим для розвитку туризму в державі є економічна підтримка, а саме надання державних пільг, субсидій, зменшення оподаткування та зниження мита [7]. Ефективний спосіб управління повинен бути спрямований на всебічний розвиток туризму й активне залучення населення для прийняття рішень на місцевому рівні. Такий розвиток потребує тривалого спостереження та проведення наукових досліджень з оцінки ресурсного потенціалу та розподілу фінансів за ступенем пріоритетності.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підво-

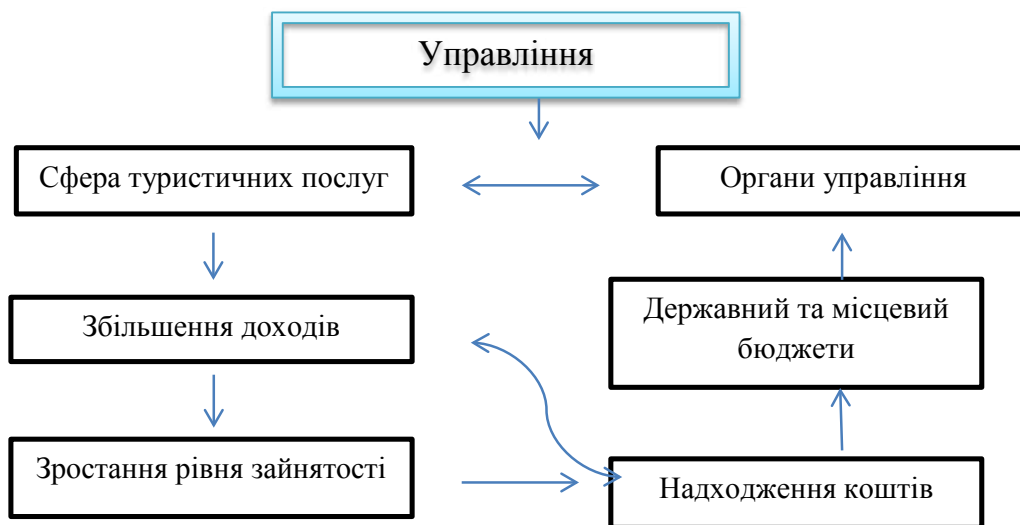

Рис. 1. Взаємодія суб'єктів туристичної діяльності з органами державного та місцевого управління

дячи підсумки, доцільно зауважити, що ефективне управління сферою туризму повинно мати на меті не лише розвиток туристичного ринку як сфери економічних відносин між суб'єктами туристичної діяльності, а й формування передумов для підвищення рівня життя населення, створення нових робочих місць, збільшення

надходжень до бюджетів, активізації підприємницької діяльності. Здійснення вищевказаного можливо за рахунок туристичної політики держави, яка реалізує управлінський вплив відповідних органів державної влади через адміністративні, організаційно-правові, соціальні та економічно-фінансові методи та заходи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Lewicka B. Znaczenie turystyki dla gospodarki narodowej i lokalnej. mater. konfer. «Rola turystyki w rozwoju regionu». – Bytów, 1996. S. 46–50.
2. Герасименко В.Г. Основы туристского бизнеса. Одесса: Черноморье, 1997. 160 с.
3. Донченко Л.М., Гостева Н.П. Проблеми та перспективи державної підтримки розвитку туризму. Держава та регіони. Серія «Державне управління». 2010. № 1. С. 37–42.
4. Іляшенко А.Х. Державна політика в сфері туристичних послуг. Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». 2010. № 2. С. 94–97.
5. Козловський Є.В. Державне регулювання в галузі туризму: становлення та розвиток в Україні: автореф. дис. ... канд. держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». К., 2008. 18 с.
6. Маковей Ю.П. Державне регулювання та шляхи удосконалення стратегії розвитку туристичної сфери. Теорія та практика державного управління. 2015. Вип. 2. С. 225–231.
7. Мельниченко О.А. Теоретико-методологічні основи державного регулювання туризму. Державне будівництво. 2010. № 2. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/melnychenko_o2.htm 7. Заголовок з титулу екрану.
8. Остап'юк Н.І. Державне регулювання розвитку туристичної галузі в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Х., 2011. 20 с.
9. Парфіненко А.Ю. Сутність поняття «туристична політика держави»: теоретичний аспект. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм» 2013. № 1042. С. 119–123.
10. Решетников Д.Г. Приоритетные направления туристской политики по оптимизации факторов конкурентоспособности туристского комплекса Беларуси. Белорус. журн. междунар. права и междунар. отношений. 2003. № 1. С. 86–94.